

เงินกู้นอกระบบในมหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาเป็นผู้ปล่อยกู้

Informal loans at universities where students are the lenders

ศรัณย์ จงรักษ์

อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Saran Jongrak

Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kamphaengphet University

วันที่รับบทความ 7 กุมภาพันธ์ 2567; วันที่รับบทความ 1 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้เป็นงานที่ศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์การกู้ยืมเงินในมหาวิทยาลัยระหว่างนักศึกษาด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำความเข้าใจว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นมาได้อย่างไร นักศึกษามีเหตุผลหรือความจำเป็นอะไรถึงได้กระทำการเช่นนั้น รวมถึงนักศึกษามีท่าทีต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อเรื่องดังกล่าวอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการกู้ยืมเงินระหว่างนักศึกษาด้วยกันเกือบทั้งหมดเป็นการกู้ยืมที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย โดยข้อกำหนดส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่เอาเปรียบนักศึกษาผู้กู้ยืมอย่างมาก แต่ถึงจะเป็นเช่นนั้น นักศึกษาผู้กู้ยืมกลับไม่ได้เรียกร้องหรือโต้แย้งต่อข้อกำหนดเหล่านั้นแต่อย่างใดแม้ว่าตนจะอยู่ในฐานะที่ถูกเอาเปรียบก็ตาม เพราะนักศึกษามีความจำเป็นต้องใช้เงินและเงินกู้นอกระบบในลักษณะเช่นนี้เป็นแหล่งเงินเพียงแหล่งเดียวที่นักศึกษาจะสามารถเข้าถึงได้ ดังนั้น ท่าทีของนักศึกษาต่อเรื่องดังกล่าวจึงออกมาในรูปของการเพิกเฉยต่อกฎหมายและไม่มีการต่อสู้เพื่อปกป้องหรือเรียกร้องสิทธิของตนแต่อย่างใด

คำสำคัญ: เงินกู้นอกระบบ, นักศึกษา, มหาวิทยาลัย

Abstract

This article is a study of the phenomenon of university loans among students. The objective is to understand how this phenomenon occurs, as well as the reasons or necessities driving students to engage in this practice. Additionally, it aims to explore students' attitudes towards the laws related to this matter. The study found that nearly all student loans are illegal, with most of the terms being extremely unfair to student borrowers. However, despite being in a position where they are being taken advantage of due to their need for money, student borrowers did not demand or challenge those terms in any way. Informal loans like these are often the only source of money that students can

access. Therefore, students' attitudes towards this matter manifest in ignoring the law and not fighting to protect or demand their rights in any way.

Keywords: Informal loans, Universities, Students

1. บทนำ

การขอสินเชื่อหรือการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่าง ๆ คือหนึ่งในวิธีการจำนวนมากที่ผู้คนใช้ในการดำรงชีวิต จัดการทรัพยากร ไปจนถึงการเลี้ยงดูคนในครอบครัวของตนเอง โดยแหล่งเงินกู้ข้างต้นก็จะมีตั้งแต่การกู้ยืมระหว่างบุคคลกระทั่งถึงสถาบันการเงินอย่างธนาคาร ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่า การได้รับเงินจากแหล่งเงินกู้นี้ได้ช่วยให้การบริหารชีวิตของคนจำนวนมากดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือสามารถทำให้ผู้กู้เข้าถึงทรัพย์สิน ที่จำเป็นอย่างยานพาหนะหรือที่อยู่อาศัยในช่วงวัยที่จำเป็น รวมถึงสามารถตอบสนองต่อหน้าที่การงานได้ โดยเฉพาะกับคนที่ต้องการกู้เงินเพื่อการประกอบธุรกิจ ในลักษณะต่างๆ การสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ถือเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับคนชนชั้นกลางและผู้ยากไร้ที่ยังมีทุนไม่มากพอจะประกอบธุรกิจที่ตนต้องการ อย่างไรก็ตาม ใช่ว่าทุกคนจะสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ข้างต้นได้ทั้งหมด โดยเฉพาะกับการกู้เงินผ่านสถาบันการเงินอย่างธนาคารที่มักจะมีขั้นตอนสอบถามรายได้ของผู้กู้เพื่อตรวจสอบว่าผู้กู้นั้นๆ มีความสามารถที่จะชำระเงินพร้อมดอกเบี้ยคืนให้แก่ธนาคารหรือไม่ ขั้นตอนดังกล่าวจึงทำให้มีคนจำนวนมากต้องหลุดออกจากการกู้เงินในระบบและต้องหันไปใช้วิธีกู้เงินนอกระบบแทน¹

การกู้เงินนอกระบบคือการเข้าถึงแหล่งเงินกู้อย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบต่าง ๆ โดยส่วนมากจะอยู่ในรูปของการกู้เงินผ่านตัวบุคคล อาทิ คนรู้จัก เพื่อน นายทุน ไปจนถึงผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ซึ่งการกู้ยืมจากแหล่งเงินข้างต้นนี้เกือบทั้งหมดจะเป็นการกู้ยืมที่ไม่สุจริตถูกต้องตามกฎหมายนัก โดยเฉพาะเรื่องดอกเบี้ยที่มักจะมีการเรียกในอัตราที่มากกว่ากฎหมายกำหนด² การทำข้อตกลงที่ต้องห้ามตามกฎหมายหรือขัดต่อความสงบของประชาชนอย่างชัดแจ้ง³ การคิดดอกเบี้ยทบต้นทบดอก การยึดเอาทรัพย์สินของผู้กู้เป็นหลักประกัน ไปจนถึงการยึดทรัพย์ในลักษณะที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอนทางกฎหมาย เป็นต้น ทั้งหมดคือปรากฏการณ์ที่มักเกิดขึ้นกับบุคคลที่กู้เงินนอกระบบ⁴ โดยส่วนมากบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้มีรายได้น้อย

¹ สุริชัย หวันแก้ว, *คนจนเมืองมนุษย์แปลกหน้าในนครเหลื่อมล้ำ*, พิมพ์ครั้งแรก, (บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด, 2562), หน้า 29-30.

² ผาสุก พงษ์ไพจิตร, *หวย ช่อง บ่อน ยาบ้า*, พิมพ์ครั้งแรก, (ไอ.เอส. ปรีนติ้ง เฮ้าส์, 2543), หน้า 5-7.

³ มาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

⁴ กัญญ์กัญญา ใจการวงสกุล, “การพัฒนาความรู้ทางกฎหมายเพื่อเกิดประโยชน์ในการจัดการปัญหาหนี้สินของประชาชน”, *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 หน้า 205-206 (2560).

หรือมีฐานะยากจน เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ถูกประเมินว่าไม่น่าจะมีความมั่นคงหรือความสามารถมากพอที่จะชำระเงินคืนให้ได้ ธนาคารหรือแหล่งเงินกู้ในระบบต่าง ๆ จึงมักไม่ปล่อยกู้ให้แก่คนกลุ่มนี้⁵ หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ กฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการกู้เงินในปัจจุบันกำลังบีบบังคับให้คนจนผู้มีรายได้น้อย หรือชนชั้นกลางบางส่วนต้องไปกู้เงินนอกระบบเพื่อที่จะได้สามารถประกอบธุรกิจหรือเข้าถึงทรัพยากรทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ และสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นชนวนของปัญหาเงินนอกระบบและอาชญากรรมทางการเงินในลักษณะต่าง ๆ ตามมา

อย่างไรก็ตาม แหล่งเงินกู้นอกระบบนอกจากจะหมายถึงบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว นักศึกษาในมหาวิทยาลัยก็เป็นหนึ่งในแหล่งกู้เงินนอกระบบด้วยเช่นกัน โดยการปล่อยกู้ก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกับการให้กู้เงินนอกระบบทั่วไป คือ มีการทำข้อตกลง มีการทำสัญญาทั้งที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดดอกเบี้ย และแน่นอนว่าข้อตกลงเกือบทั้งหมดจะไม่ใช่ไปตามกฎหมาย แต่สิ่งที่น่าแปลกใจกว่าก็คือภายใต้การปล่อยกู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนี้ ร้อยเปอร์เซ็นต์ของผู้กู้ก็คือนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรวมถึงนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วแต่ได้เคยมีนิติสัมพันธ์ระหว่างกันในช่วงที่ยังเป็นนักศึกษาอยู่ หรือก็คือบัดนี้ได้ปรากฏแหล่งเงินทุนขึ้นอีกแหล่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยโดยเจ้าของแหล่งเงินนี้คือนักศึกษาและมีศิษย์เก่ารวมถึงนักศึกษาด้วยกันเองเป็นผู้กู้ ดังนั้นความน่าสนใจของปรากฏการณ์นี้จึงหนีไม่พ้นคำถามที่ว่า นักศึกษามีความจำเป็นหรือมีเหตุผลอะไรที่จะต้องกู้เงินระหว่างที่กำลังทำการศึกษา บุคคลที่อายุอยู่ในช่วง 19-22 ปี ที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีภาระทางครอบครัว ยังไม่ได้ประกอบอาชีพ ยังไม่สามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ตามกฎหมาย รวมถึงยังไม่มีความสามารถมากพอที่จะชำระเงินกู้คืนได้นั้น พฤติการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไรและเพราะเหตุใด

บทความชิ้นนี้จึงต้องการจะอธิบายว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นมาได้อย่างไรโดยจะเน้นให้เห็นถึงเหตุผลหรือสาเหตุต่าง ๆ ผ่านมุมมองของนักศึกษาผู้กู้และผู้ให้กู้เงิน เพื่อตอบคำถามว่าทำไมนักศึกษาที่ยังไม่มีความรู้ทั้งทางด้านการเงินและด้านกฎหมายถึงกล้าที่จะกระทำการในลักษณะดังกล่าว พวกเขารู้และเข้าใจความเสี่ยงที่จะตามมาหรือไม่ หากว่ารู้อยู่แล้วนักศึกษามีความจำเป็นอะไรถึงทำเช่นนั้น ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้คือสิ่งที่บทความนี้ต้องการจะศึกษาและจะอธิบายในลำดับต่อไป

2. นักศึกษากับฐานะเจ้าหนี้ผู้ปล่อยกู้

เมื่อก้าวถึงการกู้ยืมเงินอันเป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลธรรมดาด้วยกันนั้น กฎหมายก็จะเข้ามามีบทบาทต่อบุคคลดังกล่าวทันที โดยจะกำหนดขั้นตอนที่ต้องทำในลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้กู้และผู้ให้กู้ต้องปฏิบัติตามร่วมกันโดยเฉพาะกับผู้กู้ในฐานะที่เป็นลูกหนี้⁶ อาทิ กำหนดให้ต้องลงลายมือชื่อผู้กู้ยืม กำหนดให้ต้องคืน

⁵ ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์, มองเรื่องหนี้หลากหลายมิติ : สำรวจปัญหาหนี้การครัวเรือนไทย ทำไมคนไทยเป็นหนี้สูงและนาน, The101.world, สืบค้นวันที่ 3 พฤศจิกายน 2566, <https://www.the101.world/household-debt-part1/>.

⁶ มาตรา 653 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

เงินในระยะเวลาที่กำหนด หรือต้องมีผู้ค้ำประกันเงินกู้ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้กฎหมายกำหนดขึ้นก็เพื่อให้การกู้ยืมเงินเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย เพราะหากมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ทำตามข้อกำหนดในสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็สามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อเรียกร้องให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงหรือเยียวยาความเสียหายจากการผิดสัญญานั้นได้⁷

อย่างไรก็ตาม เมื่อการกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลธรรมดาข้างต้นกลายมาเป็นการกู้ยืมเงินของนักศึกษา มหาวิทยาลัยด้วยกันกลับปรากฏว่าไม่ได้มีการนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือแต่อย่างใด ลักษณะของการกู้ยืมจะเป็นเพียงการตกลงกันด้วยวาจาและไม่มีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้งการทำข้อตกลงและการส่งมอบเงินก็ไม่ได้กระทำต่อหน้า เพราะส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมผ่านแพลตฟอร์มของโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ (Line) เมสเสจเจอร์ (Messenger) หรือ ไอจี (Instagram) เมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้วก็จะทำการโอนเงินผ่านแอปพลิเคชัน (Net banking) ของธนาคารทันที

“เวลาปล่อยกู้ก็ไม่มีอะไรมากคะ ก็แค่คุยแชทกันจากนั้นก็ตกลงจำนวนเงินกัน พอ รู้ว่าเขาจะกู้เท่าไรก็โอนออนไลน์ไปให้ จากนั้นหนูก็จะบอกเขาว่าอีก 2 วันคืนนะ บางคนถ้าเป็นเพื่อนหรือรู้จักหน่อยก็จะให้ 5 วันไม่ก็สักอาทิตย์นึง”⁸

จะเห็นว่าการให้กู้ยืมเงินข้างต้นมีลักษณะไม่ซับซ้อนเพราะเพียงแชทคุยไม่กี่ประโยคเงินก็ไปถึงมือของนักศึกษาผู้กู้แล้ว นอกจากนี้บทสัมภาษณ์ดังกล่าวยังแสดงให้เห็นด้วยว่าการกู้ยืมเงินมีลักษณะเป็นการให้กู้ยืมระยะสั้น (ประมาณ 2-7 วัน) และยังอาศัยสถานะหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวบางอย่าง เช่น การเป็นเพื่อนหรือคนรู้จักมาเป็นเกณฑ์สำคัญในการให้กู้เงินด้วย

แม้ว่าการกู้ยืมเงินจะมีขั้นตอนไม่ซับซ้อนทำให้การเข้าถึงแหล่งเงินเป็นไปได้โดยง่ายก็ตาม แต่ภายใต้ความง่ายหรือสะดวกข้างต้นนี้ก็มีความเสี่ยงต่อผู้กู้ยืมเช่นกัน เพราะการให้กู้ยืมเงินของนักศึกษาผู้เป็นเจ้าหนี้แต่ละครั้งได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้สูงมาก อีกทั้ง วงเงินในการกู้แต่ละครั้งก็มีเพดานที่ค่อนข้างสูงเช่นเดียวกัน การกู้และการชำระคืนแต่ละครั้งวงเงินทั้งหมดจึงอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างสูงจนอาจตั้งคำถามได้ว่าการกู้ยืมเงินระหว่างนักศึกษาด้วยกันจริงหรือไม่ ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของนักศึกษาผู้ให้กู้ว่า

“เคยปล่อยกู้มากที่สุดเท่าไรอะหรอคะ ก็น่าจะสัก 7 หมื่น แต่ไม่ได้ให้คนเดียวนะ จำได้ว่าวันนั้นให้ยืมไป 3 คน มี สามหมื่น สามหมื่น หนึ่งหมื่น ตอนนั้นก็แบบกลัวเลยถ้าเขาไม่คืนนี่เหว้อ

⁷ กาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์, มองเรื่องหนี้หลากหลายมิติ : สำรวจปัญหาหนี้การครัวเรือนไทย ทำไมคนไทยเป็นหนี้สูงและนาน, The101.world, สืบค้นวันที่ 3 พฤศจิกายน 2566, <https://www.the101.world/household-debt-part1/>.

⁸ เอ (นามสมมติ), นักศึกษา, มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแถบภาคเหนือตอนล่าง, 19 พฤศจิกายน 2566, การสัมภาษณ์.

ออกแนวๆ แต่สุดท้ายเขาก็คืนแหละ แล้วหนูก็ได้กำไรด้วย คิดดอกเบี้ย 25 เปอร์เซ็นต์ทุกคนเลย ก็นะ เขายืมเราเยอะอะ”⁹

หากพิจารณาคำกล่าวข้างต้นจะพบว่าการปล่อยกู้ของนักศึกษาที่มีจำนวนที่ค่อนข้างสูงซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากกว่านักศึกษาอายุไม่ถึงสิบหรือสิบต้นๆ นี้สามารถปล่อยกู้เงินจำนวนกว่า 70,000 บาทได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งก็คือการคิดดอกเบี้ยจากเงินต้นดังกล่าวถือเป็นจำนวนที่สูงมาก กล่าวคือ เนื่องจากการให้กู้ยืมเป็นลักษณะสัญญาระยะสั้นที่บังคับให้ผู้กู้ต้องคืนเงินใน 2-7 วัน เมื่อรวบรวมเข้ากับดอกเบี้ยยี่สิบห้าเปอร์เซ็นต์ก็จะทำให้หนี้ที่ต้องชำระเพิ่มเข้ามาในรูปของดอกเบี้ยเป็นจำนวนที่สูงมาก เช่น หากคำนวณจากเงินต้น 20,000 บ. คิดดอกเบี้ย 25 เปอร์เซ็นต์ของเงินต้นต่อวันก็จะเท่ากับ 5,000 บ. ต่อวัน ดังนั้นหากการกู้ยืมในครั้งนี้มีระยะเวลาการกู้ยืม 2 วัน เท่ากับว่านักศึกษาผู้กู้จะต้องคืนเงินต้นจำนวน 20,000 บ. พร้อมดอกเบี้ยอีก 10,000 บ. ซึ่งจะสังเกตได้ว่าเป็นจำนวนดอกเบี้ยมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก

แม้การกู้ยืมข้างต้นจะมีการคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมากแต่การกู้ยืมเงินในลักษณะเช่นนี้ก็ยังมีอย่างแพร่หลายและยังเป็นการกู้โดยสมัครใจอีกด้วย ซึ่งเหตุผลเป็นเช่นไรนั้นผู้เขียนจะอธิบายในหัวข้อต่อไป แต่สิ่งที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งที่อยากจะนำเสนออีกคือ ภายใต้การให้กู้ยืมเงินโดยเฉพาะจำนวนยอดที่สูงๆ นักศึกษาผู้ให้กู้จะมีวิธีรับมืออย่างไรหากนักศึกษาผู้กู้ไม่คืนเงินหรือหนีหายไป โดยคำตอบของคำถามข้างต้น นักศึกษาผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายว่าได้ใช้ระบบแอปเปิ้ลไอดี (Apple ID) มาใช้เป็นการประกันความเสี่ยง

“ไม่ค่อยมีคนไม่คืนเงินนะเพราะปกติเวลาให้กู้ก็จะขอให้เขาออกแอปเปิ้ลไอดีของตัวเอง แล้วก็ให้เอาแอปเปิ้ลไอดีของเราไปใส่แทน ที่นี้ตราบไอดีที่เขาไม่คืนเงินเราก็จะไม่บอกรหัสแอปเปิ้ลไอดีของเราให้”¹⁰

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ข้างต้นคือการนำเอาระบบรักษาความปลอดภัยของโทรศัพท์ซึ่งเป็นเทคโนโลยีในปัจจุบันมาใช้ประกันความเสี่ยงในลักษณะเดียวกันกับการจำหน่ายทรัพย์สิน ซึ่งถือเป็นเรื่องแปลกใหม่มากโดยเฉพาะกับคนที่อยู่นอกวงการการเงินนอกระบบ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่าการให้กู้เงินนอกระบบของนักศึกษานี้มีลักษณะของการเสี่ยงและไม่เป็นไปตามกฎหมายเกือบทั้งหมด และเมื่อถูกถามว่ากลัวที่จะถูกแจ้งว่าทำผิดกฎหมายหรือไม่ นักศึกษาผู้ให้กลับให้คำตอบว่าไม่รู้ว่าสิ่งที่ทำผิดกฎหมาย แต่ก็ไม่ได้มีความกังวลหรือกลัวว่าจะถูกแจ้งความหรือชู้จากผู้กู้แต่อย่างใด

“ยังไม่เคยเจอคนที่มาทักไปแจ้งความนะ เอาจริงๆ ก็ไม่รู้ด้วยว่าทำผิดกฎหมาย มันผิดได้ยังไงก็เรตกลงกันเราไม่ได้บังคับอะไรเลย ถ้าเขาไม่พอใจเขาก็ปฏิเสธได้หนี เคยมีคนมาเล่าให้ฟังว่า

⁹ เอ (นามสมมติ), นักศึกษา, มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแถบภาคเหนือตอนล่าง, 19 พฤศจิกายน 2566, การสัมภาษณ์.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

ให้รู้ไปแต่คนกู้ไม่ใช่แถมยังไปแจ้งตำรวจกับผู้ใหญ่บ้านอีกว่าคนนั้นคิดดอกเบี้ยแพง สุดท้ายเขาบอกว่าใกล้เคียงกันก็ได้ติดคุกอะไรนะแถมเขาก็ได้เงินคืนด้วย แต่ครบไหมไม่รู้”¹¹

ความข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นความคิดและท่าทีของนักศึกษาผู้ให้กู้ต่อกฎหมายอย่างชัดเจนว่าเขา มองสิ่งที่ทำอยู่นี้เป็นเรื่องปกติที่ใคร ๆ ก็ทำกัน แม้หลายอย่างจะไม่ใช่ไปตามที่กฎหมายกำหนดแต่นิติ สัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการนี้ก็เกิดขึ้นจากความยินยอมพร้อมใจทั้งสองฝ่ายและไม่ได้มีการบังคับข่มขู่ให้ ต้องตกลงกันแต่อย่างใด และแม้ต่อให้มีการแจ้งความหรือร้องไปยังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่เหล่านั้น ก็จะใช้กระบวนการของการใกล้เคียงเพื่อระงับข้อพิพาทแทนการดำเนินคดีต่อนักศึกษาผู้ให้กู้ การให้กู้เงิน นอกกรอบในลักษณะนี้จึงไม่หายไปไหนและยังมีอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัยจวบกระทั่งปัจจุบัน

3. เหตุผลของการกู้และทำที่ต่อกฎหมาย

หากพิจารณาถึงสภาพของนักศึกษาซึ่งเป็นบุคคลที่มีอายุในช่วง 19-22 ปี ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ ประกอบอาชีพและยังไม่มีภาระทางการเงินหรือครอบครัวมากนัก ความจำเป็นที่จะต้องเข้าถึงแหล่งเงินกู้ จึงยังถือว่าน้อยมากหากเทียบกับผู้ใหญ่วัยทำงานที่มีภาระทางการเงินหรือภาระทางครอบครัวสูง และจาก การสัมภาษณ์พูดคุยเมื่อนักศึกษาจะอยู่ระหว่างการศึกษายังไม่ได้ประกอบอาชีพเต็มตัวก็ตามแต่เหตุผล ในการใช้เงินกลับมามีอย่างหลากหลาย อีกทั้งแต่ละเรื่องยังจำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากและเกินกว่า ที่ครอบครัวของตนเองจะซัพพอร์ท (Support) ให้ได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงกลายมาเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ นักศึกษาต้องหาแหล่งเงินที่ตนสามารถเข้าถึงได้ แต่เนื่องด้วยแหล่งเงินกู้ในระบบนักศึกษาไม่สามารถเข้าถึง ได้โดยสภาพอยู่แล้ว ดังนั้นภายใต้โครงสร้างดังกล่าวจึงบีบให้นักศึกษาต้องหันไปหาแหล่งเงินกู้นอกระบบ แทน ซึ่งเหตุผลที่ให้นักศึกษาต้องทำการกู้ยืมเงินนอกระบบนั้นมีเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังหลัก ๆ 3 ประการ ดังนี้

3.1 ฐานะครอบครัวและความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจถือเป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนาน ความยากจนมีผลอย่างมากต่อการจัดการ ทรัพยากรต่าง ๆ ในครอบครัวโดยเฉพาะเรื่องค่าใช้จ่ายที่บางครอบครัวก็ไม่สามารถที่จะสนับสนุนให้แก่บุตร หลานของตนได้อย่างเต็มที่¹² แม้ปัจจุบันนักศึกษาในมหาวิทยาลัยจะมีกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) มาช่วยแบ่งเบาภาระบ้างก็ตามแต่ก็ค้นพบว่ายังไม่เพียงพอ บางรายถึงขั้นต้องนำเอาเงิน กยศ. ไปช่วยเหลือ

¹¹ เอ (นามสมมติ), นักศึกษา, มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแถบภาคเหนือตอนล่าง, 19 พฤศจิกายน 2566, การสัมภาษณ์.

¹² วจนา วรलयงกูร, *ไปให้พ้นความยากจน บันทึกผู้หนีงานในปารีสที่ฝันถึงความเท่าเทียม*, The101.world, สืบค้นวันที่ 3 พฤศจิกายน 2566, <https://www.the101.world/life-of-isarn-worker-in-paris/>.

ครอบครัวเพื่อให้มีสภาพคล่องมากขึ้น ดังนั้นด้วยฐานะหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจเช่นนี้ทำให้นักศึกษาจำนวนหนึ่งต้องทำงานระหว่างเรียนไปด้วย ซึ่งงานที่สามารถทำได้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นงานพาร์ทไทม์ (Part time) ต่าง ๆ อาทิ พนักงานเสิร์ฟ พนักงานเซเว่น หรือสาวเชียร์เบียร์ เป็นต้น การทำงานประเภทนี้ถือเป็นการสร้างรายได้ให้แก่นักศึกษาทางหนึ่งอันถือเป็นสิ่งที่ยังช่วยให้ยังสามารถทำการศึกษาต่อไปได้

“ตั้งแต่หลังโควิดมาที่บ้านก็แย่เลยจนตอนนี้ก็ยังไม่ได้ขึ้น พ่อบอกว่าตอนนี้ก็ขายดีขึ้นมาบ้างแต่ก็ยังไม่เท่าช่วงก่อนโควิด พอรู้ว่าพ่อไม่ค่อยมีตังก็เลยอยากช่วย อย่างน้อยจ่ายค่าเทอมหรือค่าหอเองก็ยังดี แต่เรียนไปด้วยทำงานไปด้วยมันเหนื่อยค่ะ บางครั้งก็เลยต้องยืมเพื่อนเอามาหมุนก่อน แต่ถ้าเพื่อนไม่มีก็จะไปยืมคนที่เขาให้ยืมได้แต่ไม่ค่อยอยากยืมหรอกเพราะดอกแพง แถมไม่ก็วันก็ต้องคืน”¹³

การต้องหยิบยืมเงินจากคนอื่นเพื่อมาใช้ดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้นักศึกษาผู้มีส่วนใหญ่ก้าวเข้าสู่ประตูแห่งการกู้เงินนอกระบบ เพราะเมื่อใดก็ตามที่เพื่อนของตนไม่มีให้หยิบยืมทางเลือกของนักศึกษากลุ่มนี้ก็จะหันไปยืมเอาจกกับนักศึกษาคนอื่น (อาจรู้หรือไม่รู้จักกัน) ที่ปล่อยเงินกู้ ซึ่งการกู้เงินนอกระบบนี้กลุ่มนักศึกษาผู้กู้จะต้องเผชิญกับการคิดดอกเบี้ยจำนวนมหาศาลประกอบกับเป็นการกู้ที่บังคับให้ต้องคืนในเวลาอันสั้น ดังนั้น หากไม่ถึงขั้นจำเป็นหรือขาดทุนจริงๆ นักศึกษาผู้กู้จะใช้วิธียืมเอาจกจากเพื่อนของตนก่อน แต่หากไม่มีใครให้ยืมได้ตนก็จะเข้าหาแหล่งเงินกู้นอกระบบแทน

3.2 แรงกดดันทางสังคมกับการบังคับให้ต้องดูดี

เหตุผลสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเลือกที่จะทำงานระหว่างเรียนก็คือการหารายได้พิเศษ ซึ่งงานที่ทำรวมถึงเหตุผลก็จะเป็นไปตามที่กล่าวไปในหัวข้อก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม ไม่ได้มีเพียงเหตุผลทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่ทำให้นักศึกษาต้องทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย เหตุผลทางสังคมก็เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งให้นักศึกษาต้องทำงานระหว่างเรียนด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เพราะโซเชียลมีเดีย (Social media) ทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนไป ผู้คนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นผ่านสื่อออนไลน์แพลตฟอร์มต่างๆ และเนื้อหาเหล่านั้นก็ได้ให้ข้อมูลทั้งในด้านดีและด้านที่สร้างแรงกดดันกับนักศึกษา¹⁴ ตัวอย่างเช่น การต่อว่าหรือบูลลี่ (Bully) กัน หากเป็นช่วงก่อนมีโซเชียลฯ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายมีการเผชิญหน้าหรือกระทำต่อหน้ากันเท่านั้น แต่หลังจากมีโซเชียลฯ ต่อให้อยู่ในห้องนอนอันเป็นพื้นที่ส่วนตัวของตนเองบุคคลก็ยังสามารถถูกบูลลี่หรือต่อว่าได้แม้ว่าจะไม่ได้มีการเผชิญหน้ากันก็ตาม เพราะโซเชียลฯ แพลตฟอร์มต่างๆ ได้เชื่อมคนเข้าถึงกันและทำให้เส้นกันทางศีลธรรมหรือความยับยั้งชั่งใจถูกทำให้บางลงมาก ซึ่งทั้งหมดได้กลายเป็นแรงกดดัน

¹³ ปี (นามสมมติ), นักศึกษา, มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแถบภาคเหนือตอนล่าง, 19 พฤศจิกายน 2566, การสัมภาษณ์.

¹⁴ โสภณ ศุภมั่งมี, พุดมากไม่ได้ พุดได้ไม่มาก : ข้อจำกัดของ Free speech ในยุคโซเชียลมีเดีย, The101.world, สืบค้นวันที่ 3 พฤศจิกายน 2566, <https://www.the101.world/free-speech-in-social-media/>.

ทางสังคมที่ทำให้คนจำนวนหนึ่งต้องเกิดการปรับตัว โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปร่างหน้าตาของผู้หญิง¹⁵

จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับนักศึกษาพบว่าเหตุผลสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเลือกทำงานระหว่างเรียนก็คือการหาเงินเพื่อไปทำศัลยกรรมใบหน้า โดยนักศึกษาให้เหตุผลว่าการศัลยกรรมสมัยนี้เป็นเรื่องปกติที่ใครๆ ก็ทำกัน อีกทั้งราคาก็ไม่ได้สูงอย่างสมัยก่อนอีกด้วย

“ตอนแรกก็ไม่กล้าทำหรอกค่ะกลัวด้วยไม่ต้งด้วย แต่ไปเจอใน Tiktok มา มีคนมาแนะนำเรื่องศัลยกรรมเลยรู้สึกว่ามันไม่ได้น่ากลัว แถมราคาก็พอจ่ายได้ ก็เลยทำค่ะ เขาก็บอกว่าเราสามารถสวยได้ในชาตินี้เลย ซึ่งหนูก็เห็นด้วยนะ เราเองก็อยากดูดีขึ้นเหมือนกัน”¹⁶

โซเชียลมีเดียจึงมีผลอย่างมากต่อการคิดและตัดสินใจของนักศึกษา โดยเฉพาะการตัดสินใจทำศัลยกรรมใบหน้าเพื่อให้ตัวเองดูดีขึ้น และเมื่อผู้เขียนถามถึงความจำเป็นเกี่ยวกับการทำให้ตัวเองดีขึ้น นักศึกษาก็ให้คำตอบที่น่าสนใจอย่างมากว่า ถูกสังคมปัจจุบันกดดันให้ต้องดูดีเพราะหากมีรูปร่างหรือหน้าตาที่ไม่ดีโอกาสที่จะทำงานหรือหาเงินมันก็จะยากตามไปด้วย

“ต้องทำค่ะ เวลาไปสมัครงานเขาคัดแต่หน้าเลย ตอนก่อนทำหนูไปสมัครเขาไม่รับแต่ตอนนี้ได้ทำงานที่นั่นละ ตอนนี้อย่างไรก็ได้ทำงานเราก็เริ่มเก็บตังจะได้เอาไปทำส่วนอื่นๆ ต่อ เราจะได้ดูดีขึ้น สมัยนี้ต้องดูดีค่ะถึงจะมีโอกาส รู้สึกตัดสินใจถูกมากที่ตอนนั้นเลือกไปทำศัลยกรรม ตอนนั้นเงินก็ไม่มีนะ หนูก็ไปกู้มาแต่พอได้ทำงานก็ดีเลย ก็ไปใช้หนี้หมดแล้ว แล้วก็ไปเก็บไปทำส่วนอื่น ๆ ต่อด้วย”¹⁷

การศัลยกรรมรวมถึงการทำให้ตัวเองให้ดูดีจึงกลายเป็นปัจจัยทางสังคมอย่างหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถเข้าถึงโอกาสในหลายๆ เรื่องได้ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม บทสัมภาษณ์ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการจะทำให้ตัวเองดูดีหรือหลุดพ้นจากแรงกดดันของสังคมนั้น นักศึกษาก็จำเป็นต้องใช้เงินจำนวนหนึ่งและการหาเงินนั้นนอกจากจะทำงานแล้วยังมีการกู้เงินนอกระบบร่วมด้วย การกู้เงินนอกระบบจึงกลายเป็นช่องทางสำคัญที่ทำให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงสิ่งที่เรียกว่าโอกาสในนิยามของตนได้

เมื่อการกู้ยืมนอกระบบกลายเป็นช่องทางหนึ่งที่สำคัญต่อนักศึกษา ตัวนักศึกษาผู้ถูกจึงพยายามรักษาช่องทางดังกล่าวไว้โดยไม่สนใจว่าการให้กู้หรือดอกเบี้ยจะขัดต่อกฎหมายหรือไม่ เพราะสิ่งนี้คือแหล่งเงินแหล่งเดียวที่ตัวนักศึกษาผู้ถูกสามารถเข้าถึงได้ ดังนั้นอะไรก็ตามที่จะทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินได้ เช่น บอกอาจารย์ว่ามีการกู้เงินนอกกฎหมาย หรือยกข้อกฎหมายมาต่อสู้ว่าการปล่อยกู้มีลักษณะที่ไม่ชอบ

¹⁵ กานต์ธีรา ภูริวิกรัย, มองปัญหาการบูลลี่แบบไทยๆ กับ ธาณี ชัยวัฒน์, The101.world, สืบค้นวันที่ 3 พฤศจิกายน 2566, <https://www.the101.world/thanee-chaiwat-interview/>.

¹⁶ ปี (นามสมมติ), นักศึกษา, มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแถบภาคเหนือตอนล่าง, 19 พฤศจิกายน 2566, การสัมภาษณ์.

¹⁷ ปี (นามสมมติ), นักศึกษา, มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแถบภาคเหนือตอนล่าง, 19 พฤศจิกายน 2566, การสัมภาษณ์.

ด้วยกฎหมาย นักศึกษาผู้กู้จะไม่ทำโดยเด็ดขาด ตรงกันข้ามนักศึกษาผู้กู้จะยอมปฏิบัติตามสิ่งที่นักศึกษาผู้ให้กู้กำหนดทุกอย่างแม้ว่าในหลายเรื่องจะเป็นกติกาที่ไม่เป็นผลดีกับตนก็ตาม

“คนปล่อยกู้เป็นนักศึกษาก็จริงนะแต่เขาก็เป็นเครือข่ายเลย เหมือนจะมีศิษย์เก่าด้วยมั้งคะที่เป็นคนปล่อยกู้อะ แบบพอใครไม่จ่ายหรือหัวหมอใส่หน้าเขาจะไม่ให้กู้เลย แล้วเขาก็จะบอกในกลุ่มกันว่าอย่าให้คนนี้กู้ เรื่องเยอะไร้ แบบขึ้นแบล็คลิสเลย คนที่ไปยืมเลยไม่ค่อยมีใครไปว่าเขาหรอก หนูยังไม่ทำเลย ถ้าทำครั้งหน้าถ้าไม่มีเงินก็คงไปกู้ไม่ได้อีกแล้ว”¹⁸

จะเห็นได้ว่านอกจากนักศึกษาผู้ให้กู้จะเป็นแหล่งเงินกู้เพียงแหล่งเดียวที่นักศึกษาผู้กู้จะเข้าถึงได้แล้ว การทำงานเป็นเครือข่ายของผู้ให้กู้ก็เป็นปัจจัยที่กดดันให้นักศึกษาผู้ให้กู้ต้องยอมรับกติกาที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายด้วยเช่นกัน การขึ้นแบล็คลิสได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้สำหรับควบคุมผู้กู้ในขณะเดียวกันก็มีการแชร์ข้อมูลระหว่างกันทำให้การให้กู้ยืมมีลักษณะที่เข้มแข็งและเป็นระบบอย่างมาก

3.3 พนันออนไลน์กับความหวังที่อยากรวยทางลัด

อย่างที่กล่าวไปหัวข้อที่ 3.1 ว่าพฤติกรรมการกู้ยืมเงินของนักศึกษาผู้กู้จะเริ่มต้นจากการยืมจากเพื่อนของตนเองก่อน แต่หากเพื่อนไม่มีให้ก็จะหันไปหาแหล่งเงินกู้นอกระบบ (ที่มักศึกษาด้วยกันเป็นผู้ปล่อยกู้) พฤติกรรมข้างต้นได้สร้างปัญหาแก่นักศึกษาผู้กู้และครอบครัวอย่างมาก โดยจุดเริ่มต้นมาจากความตั้งใจที่หวังจะรวยทางลัดผ่านการเล่นพนันออนไลน์ กล่าวคือ มีการใช้เงินทั้งที่ตัวเองหาได้และที่ครอบครัวให้มาจำนวนหนึ่งไปทดลองเล่นพนันออนไลน์ โดยระบบของพนันออนไลน์จะมีลักษณะที่ให้นักศึกษาเติมเงินเข้าไปในระบบก่อน จากนั้นก็ให้ใช้เงินในระบบที่แลกไว้ไปเล่นการพนันในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจก็คือบรรดานักศึกษาที่เคยเล่นพนันออนไลน์ต่างพูดไปในทิศทางเดียวกันว่าในช่วงแรกของการเล่นนั้นส่วนใหญ่จะได้เงินกลับมา¹⁹ แม้แต่นักศึกษาผู้ให้สัมภาษณ์ก็อธิบายว่าตนนั้นรู้ว่าช่วงแรกของการเล่นพนันออนไลน์ส่วนใหญ่จะได้เงินกลับมา ทำให้ตนคิดจะเล่นแค่ช่วงแรกและสมัครเล่นหลาย ๆ เว็บไซต์เพื่อหวังจะนำเงินออกมาให้ได้มากที่สุด จากนั้นก็จะทำการหยุดเล่นทันที

“ตอนแรกก็ไม่กล้าเล่นพนันออนไลน์แต่พอถามคนอื่นเขาก็บอกกันว่าช่วงแรกไม่ว่าใครเล่นมันก็ได้ หนูก็พอรู้แหละว่ามันเป็นระบบของเขาเลยคิดว่าจะเล่นแค่ช่วงแรกจากนั้นก็เลิกเลย ตอนที่ลองเล่นครั้งแรกมันก็ได้จริง ๆ แต่รู้ไว้ว่าเดี๋ยวก็เสีย ก็เลยไปสมัครเว็บอื่นเพราะมันน่าจะเหมือนกันที่เล่นช่วงแรกจะได้ แต่ผลปรากฏว่ามันไม่ใช่ เล่นไปเยอะเลย เสียไปตั้งหลายพัน”²⁰

บทสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นท่าทีของนักศึกษาต่อการเล่นพนันออนไลน์ที่แม้ว่าตนจะรู้ว่ามีความเสี่ยงแต่ก็ได้อาศัยความระมัดระวังประมาณหนึ่งแล้ว โดยวิธีการระมัดระวังข้างต้นก็คือการเล่นพนันใน

¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

¹⁹ สุระชัย ชูผกา, “มายาคติในการสื่อสารออนไลน์ของเว็บไซต์การพนัน”, วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 หน้า 57 (2558).

²⁰ ซี (นามสมมติ), นักศึกษา, มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแถบภาคเหนือตอนล่าง, 19 พฤศจิกายน 2566, การสัมภาษณ์.

หลายๆ เว็บไซต์ประกอบกับเล่นแค่ช่วงแรกๆ เท่านั้น ด้วยเพราะหวังว่าการทำเช่นนี้จะทำให้ต้นทุนการคำนวณของอัลกอริทึม (Algorithm) หรือระบบของเว็บไซต์ แต่ผลกลับออกมาในทางตรงกันข้ามกระทั่งเป็นที่มาให้ต้นทุนต้องเสียเงินจนกระทั่งกลายเป็นหนี้ในเวลาต่อมา

การหวังจะได้เงินทางลัดผ่านการเล่นพนันออนไลน์ประกอบกับความรู้ทางการเงินที่มีน้อย ปัจจัยทั้งสองอย่างได้ทำให้นักศึกษายิ่งก่อหนี้เพิ่มขึ้น เพราะนักศึกษายังไม่มีรายได้ประจำวิธีการหาเงินจึงเป็นการกู้ยืมจากคนอื่นเพื่อนำมาใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้อีกคนหนึ่ง วนซ้ำแบบนี้ไปเรื่อยๆ การกู้เงินของนักศึกษาจึงมีลักษณะเหมือนงูกินหางที่ก่อหนี้อย่างไม่หมดสิ้น ในขณะที่เดียวกันทุกครั้งที่ก่อหนี้ขึ้นใหม่จำนวนเงินและจำนวนครั้งที่ผิดนัดชำระหนี้ก็จะนำมาสู่จำนวนเงินต้นและดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นอย่างมากมายด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของนักศึกษาผู้ที่กล่าวว่า

“โดนพ่อแม่ด่าเลยคะเพราะสุดท้ายก็ต้องให้เขาช่วยจ่าย เงินที่เสียไปมันหลายหมื่นเลย เงินที่พ่อแม่ให้มาใช้ตอนนั้นเอาไปเล่นพนันแต่มันเสีย พอเสียก็ไม่มีตังเลยต้องไปยืมคนอื่นมาหมุน แต่เขาก็ให้ได้ไม่เยอะเลยต้องไปยืมหลายเจ้า แต่ละเจ้าก็ให้เวลา ยืมแป๊บเดียวก็เลยต้องยืมคนนี้เพื่อไปจ่ายคนโน้น แล้วเงินต้นมันรวมกับดอกเบี้ยเยอะมาก สุดท้ายก็หมุนไม่ทันเลยต้องบอกพ่อกับแม่ ไม่งั้นคงเสียเยอะกว่านี้”²¹

จะเห็นได้ว่าการหวังจะได้เงินทางลัดกับการขาดความรู้ทางการเงิน ทั้งสองอย่างนี้ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้นักศึกษาผู้ก่อหนี้ก่อหนี้อย่างไม่จบสิ้น พฤติกรรมดังกล่าวได้สร้างความเดือดร้อนในวงกว้างเพราะการจัดการกับหนี้ที่กู้ยืมนักศึกษาจะเริ่มจากการหยิบยืมเพื่อนก่อน เมื่อเพื่อนไม่มีให้ก็จะขยายไปยืมนักศึกษาคนอื่นที่ความสามารถด้านการเงินและสามารถให้กู้ยืมได้ แต่เนื่องจากการกู้ยืมเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตจะเป็นไปตามกฎหมาย เงินกู้และดอกเบี้ยจึงเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลจนสุดท้ายนักศึกษาไม่สามารถที่จะจัดการด้วยตนเองได้ ผลกระทบจึงตกแก่ พ่อ แม่ หรือญาติพี่น้องซึ่งเป็นครอบครัวของตน

4. บทสรุป: ความจริงในกฎหมายกับกฎหมายในความจริง

การกู้ยืมเงินนอกระบบในมหาวิทยาลัยระหว่างนักศึกษาด้วยกันถือเป็นปรากฏการณ์ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนทั้งมิติของทางสังคมและมิติของกฎหมาย เพราะนอกจากบุคคลที่ร่วมกันตัดสินใจจะเป็นนักศึกษาด้วยกันแล้วข้อตกลงเกือบทั้งหมดยังไม่เป็นไปตามกฎหมายด้วย กล่าวคือ ไม่มีการทำสัญญาอย่างเป็นทางการ ไม่มีการลงลายชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ มีการคิดดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด รวมถึงการกำหนดให้นำทรัพย์สินอื่นมาเป็นหลักประกันการกู้ยืม แต่ถึงจะเป็นเช่นนั้นการกู้ยืมในลักษณะนี้ก็ปรากฏขึ้นอย่างแพร่หลายและไม่มีนักศึกษาผู้กู้คนใดโต้แย้งต่อประเด็นข้อตกลงที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายข้างต้นแม้แต่คนเดียว ซึ่งเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะนักศึกษาผู้กู้มีความจำเป็นต้องใช้เงินแต่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินที่เป็นทางการอย่างธนาคารหรือสถาบันการเงินของรัฐประเภทต่าง ๆ ได้ แหล่งเงินเดียวที่นักศึกษากลุ่มนี้

²¹ ซี (นามสมมติ), นักศึกษา, มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแถบภาคเหนือตอนล่าง, 19 พฤศจิกายน 2566, การสัมภาษณ์.

สามารถเข้าถึงได้จึงมีเพียงแค่เพื่อนหรือนักศึกษาคนอื่นที่สามารถให้ยืมหรือให้กู้ได้เท่านั้น นักศึกษาที่มีกำลังทรัพย์กลุ่มนี้จึงเป็นแหล่งเงินที่ไม่เป็นทางการ (แหล่งเงินกู้นอกระบบ) ของนักศึกษาที่จำเป็นต้องใช้เงิน

ปรากฏการณ์ข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นว่าแม้ในทางหลักการของกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมจะวางข้อกำหนดต่างๆ เอาไว้เพื่อทำให้การกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลไม่เกิดความยุ่งยากหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยก็ตาม แต่ในความเป็นจริงหลักการของกฎหมายดังกล่าวกลับไม่สามารถนำมาใช้ได้เลยโดยเฉพาะในพื้นที่ของการกู้ยืมเงินนอกระบบระหว่างนักศึกษาด้วยกัน ด้วยเพราะกฎหมายนั้นไม่ได้ช่วยให้การเข้าถึงแหล่งเงินของนักศึกษาเป็นไปด้วยความสะดวกขึ้น ตรงข้ามกฎหมายกลับสร้างสิ่งกีดขวางในลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้การกู้ยืมเงินไม่สามารถทำได้โดยง่าย แม้ว่าข้อกำหนดเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้กู้หรือทำให้ผู้กู้ไม่ถูกเอาเปรียบก็ตาม หลักการของกฎหมายกู้ยืมจึงสามารถใช้ได้แต่เพียงการกู้ยืมในทางธุรกิจของนิติบุคคล ชนชั้นนำ หรือกลุ่มคนชั้นกลางในเมืองเท่านั้นแต่จะไม่เหมาะสมกับผู้คนในบริบทของคนต่างจังหวัดโดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่มีความรู้ทางการเงินและทางกฎหมายอย่างจำกัดแต่จำเป็นต้องใช้เงินด้วยเหตุผลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อจ่ายค่าเทอม ต้องการลดภาระของครอบครัว เพื่อซื้อของที่อยากได้ ไปจนถึงเพื่อชำระหนี้การพนัน ซึ่งภายใต้เหตุผลข้างต้นนี้ประเด็นทางกฎหมายแทบจะไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้กล่าวอ้างเพื่อปกป้องสิทธิของตนเอง (นักศึกษาผู้กู้เลย) เลย เพราะเมื่อใดก็ตามที่มีการหยิบประเด็นกฎหมายขึ้นมากล่าวอ้างพวกเขาเหล่านั้นก็จะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้นอกระบบได้อีกต่อไป เพราะฉะนั้นภายใต้พื้นที่สีเทาทางกฎหมายนี้จึงส่งผลให้นักศึกษาผู้ให้กู้รวมถึงเครือข่ายผู้ให้กู้ก็จะไม่กังวลว่าตัวเองจะทำผิดกฎหมายหรือไม่ เพราะอย่างไรรักจะไม่มีลูกหนี้คนใดฟ้องร้องอยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในลักษณะต่างๆ จึงพลอยเกิดขึ้นตามมาด้วย

การพิจารณาเพื่อสร้างหรือปรับแก้ตัวบทกฎหมายให้เข้ากับสถานการณ์และความซับซ้อนของสังคมจึงเป็นสิ่งที่อาจต้องกระทำเป็นลำดับแรกๆ เราคงไม่สามารถที่จะเอากฎหมายไปบังคับเพื่อบอกว่าใครถูกใครทำผิดได้อีกต่อไป เพราะหากทำเช่นนั้นแหล่งเงินอย่างไม่เป็นทางการก็จะหายไปและเมื่อนักศึกษาหรือประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินแหล่งสุดท้ายนี้ได้ พวกเขาก็อาจจะต้องเอาตัวรอดด้วยวิธีการก่อกวนอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งก็จะกลายเป็นการก่อปัญหาในอีกลักษณะหนึ่งแทน ดังนั้นการทำความเข้าใจต่อบริบทและความซับซ้อนของปัญหาไปพร้อมๆ กับการสร้างกฎหมายหรือนโยบายที่เหมาะสมจึงน่าจะเป็นทางออกสำหรับการแก้ปัญหาข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการเอากฎหมายไปใช้ตรงๆ อย่างไม่เข้าใจบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป